

Плевенски исторически четения

Pleven Historical Readings

Регионален исторически музей – Плевен
Regional Historical Museum – Pleven

Издание Publication	Революции и еволюции – политически, икономически, технологични, културни и социални измерения на „прогреса“ Revolutions and evolutions – political, economic, technological, cultural and social dimensions of “progress”
Том / година Volume / year	II / 2023
Издател / държава Publisher / country	Регионален исторически музей – Плевен, България Regional Historical Museum – Pleven, Bulgaria
Автор(и) Author(s)	Доц. д-р Гергана Алексиева Assoc. Prof. Gergana Aleksieva, PhD
Институция Affiliation	Софийски университет „Св. Климент Охридски“ Sofia University “St. Kliment Ohridski”
Заглавие Title	КУБИНСКАТА РЕВОЛЮЦИЯ (1 ЯНУАРИ 1959 Г.) ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ИСПАНСКИЯ ВЕСТНИК „ЛА ВАНГУАРДИЯ“ THE CUBAN REVOLUTION (JANUARY 1, 1959) THROUGH THE EYES OF THE SPANISH NEWSPAPER “LA VANGUARDIA”
Страници Pages	321–338
Постоянен адрес Permanent URL	https://plevenhistoricalreadings.eu/articles/phr-2-321/

КУБИНСКАТА РЕВОЛЮЦИЯ (1 ЯНУАРИ 1959 Г.) ПРЕЗ ПОГЛЕДА НА ИСПАНСКИЯ ВЕСТНИК „ЛА ВАНГУАРДИЯ“

Доц. д-р Гергана Алексиева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме: Испания и Куба имат общо историческо минало, сложни отношения през първата половина на XX в. и приятелски връзки през 50-те години. Мадрид внимателно следи развитието на Куба и от друга страна, е категорично против управление на левица в която и да било държава от Латинска Америка.

Статията проследява отношението на испанския вестник „Ла Вангуардия“ към случващото се на Карибския остров през декември 1958 г. и в началото на януари 1959 г. и как то се приема в Испания.

Ключови думи: Фидел Кастро, Куба, Кубинска революция, Фулхенсио Батиста, „Ла Вангуардия“

Превратът, извършен от Фулхенсио Батиста на 10 март 1952 г., открива нов етап в отношенията между Испания и Куба, които са на ниво шарже д'афер от юни 1939 г. Даването на агреман на Антонио Ираизос и дел Вилар като извънреден и пълномощен посланик на Куба в Мадрид и пристигането на острова на Хуан Пабло де Лохендио един месец след преврата са първите сериозни стъпки в тази посока¹. Испания е първата европейска държава, която признава фактическото управление на Батиста, дошло след преврат. През 50-те години испанските републиканци – изгнаници, намиращи се в Куба, са възпрепятствани да пропагандират срещу режима на ген. Франко, за разлика от предходния период.

Куба често се намира във фокуса на испанската преса. Това е напълно разбираемо заради общото минало на двете държави. Също така не може да се пренебрегне многобройната испанска диаспора на „перлата на Антилите“, която поддържа връзки с близките си на Иберийския полуостров. Самият Кастро произхожда от такова семейство.

¹ Figueredo Cabrera, Katia. Francisco Franco y Fulgencio Batista: complicidad de dos dictadores en el poder (1952 – 1958). Revista de Estudios Históricos, 2016, N. 64, 299.

„Ла Вангвардия“ е един от водещите ежедневници в Испания, а и в Европа. Излиза от 1881 г. в Барселона, а след 1939 г. получава името „Ла Вангвардия Еспаньола“². Вестникът няма кореспондент в Хавана, обичайно се цитира телеграфната агенция EFE. Той работи в условията на цензура заради естеството на режима на ген. Франко.

Статията има за цел да проследи как вестникът отразява случващото се в навечерието и началото на Кубинската революция, респективно как тези събития и трансформации се възприемат от управляващите в Мадрид и от испанското общество.

Първата публикация³ за случващото се в Куба е на 2 декември 1958 г., на с. 19, т.е. интересът не е особено голям. Тя е озаглавена: „Съпротива за борба срещу въстаниците (от страна на кубинските правителствени сили)“. В нея е отразена не съвсем актуална информация, защото се посочва, че е от: „[...Хавана, 30]“. В една и съща статия се нюансира от кой ден точно е информацията. Разбира се, трябва да се отчетат часовата разлика и фактът, че в конкретния случай вестникът не излиза в понеделник. Като цяло се създава впечатление за прецизност. Отрядите на Фидел Кастро са наречени „въстаници“.

Проблемите на „приятеля“ Батиста са отразени на първо място: „[... 30... офицери... са арестувани, защото отказват да се бият срещу хората на Кастро в провинция Ориенте, информират източници на Фидел. Според непотвърдени новини... войниците отказват да се бият срещу хората на Фидел.]“. Следва: „[...И една конспирация: Хавана, 30: „Агенти на Тайната служба на кубинската армия разкриха антиправителствен заговор и сложиха край на дейността на... офицери, замесени в него. Задържани са 20 офицери, които ще бъдат предадени на военен съвет“].

В следващия параграф, с графично подчертано подзаглавие: „Не са счестени за важни“, се споменава: „[...Хавана, 1]“ и: „[...Правителството на... Батиста не смята за важен този... комплот, който... беше разкрит миналия четвъртък. Едно комюнике... казва, че само 6 офицери са задържани, „обвинени в страхливост“, защото не са изпълнили своите задължения в борбата срещу бунтовниците... участниците в реалния или предполагаемия комплот не са съгласни с тактиките, използвани в борбата срещу бунтовниците...]“. Новината за заговора е представена в развитие, а „въстаниците“ сега са „бунтовници“. Също така се подчертава, отново графично, че 50 бунтовници са загинали „[...в битка в района на Гуантанамо, в Югоизточна Куба]“. Статията е

² www.lavanguardia.com/cutura/20000101/5126841869/mas-de-cien-anos-de-historia.html 09 октомври 2006. Mas de cien anos de historia. Los Godo y La Vanguardia. (31.01.2023) www.grupogodo.com/familia-godo

³ Resistencia a combatir a los rebeldes, p. 19. (21.01.2023). <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1958/12/02/LVG19581202 - 019.pdf>

кратка, посочват се отделни имена, без да се пояснява кои са те, което означава, че са познати на читателя; срещат се географски уточнения, очевидно за неговата по-добра ориентация. И тук отново се говори за „бунтовници“, т.е. те са приемани като заплаха за режима на ген. Батиста.

Следващата статия⁴, със заглавие: „Извънредни правомощия за Батиста“, е публикувана десет дни по-късно, на 12 декември, на с. 13. Тя е съвсем кратка: „[...Камарата на представителите утвърди молбата на президента... да получи извънредни правомощия и да наложи извънредно положение в цялата страна]“. Отразен е вотът с конкретни числа и че решението трябва да бъде утвърдено и от Сената. Отдолу с по-малък шрифт, като отделна статия, стои: „Действия на бунтовниците на Фидел Кастро“. В този текст се съобщава за сблъсъци в провинциите Ориенте и Лас Вийас, и по-конкретно, че студенти оказват „съпротива на бунтовниците“. Посочен е източник на информацията, а именно „[... радиоразговор между Ф. Кастро и Че]“. Думата „бунтовници“ отново дефинира хората на Фидел Кастро.

На следващия ден, на с. 16, излиза кратко съобщение⁵: „Куба: Урутия има контакт с въоръжените бунтовници“. Първо се цитират „бунтовнически емисии“, които: „[...обявяват, че в Куба идва „временният президент“ на бунтовниците, д-р Урутия... и няколко часа по-късно... молбата на Батиста да му бъдат дадени специални правомощия да обяви извънредно положение, е утвърдена от Сената.... Сред кубинските бунтовнически кръгове в Каракас... се говори, че д-р Урутия се е отправил към... Сиера Маестра... за да подпомогне установяването на бунтовническото правителство там. Урутия отиде в Каракас в началото на ноември, след като ръководителят Кастро го номинира за „президент на Куба“]. Информацията е спорадична, на по-задни страници. Смесват се две отделни събития, губи се последователността на изложението, текстът изглежда несвързан. Очевидно журналистите трудно се ориентират в ситуацията, но тезата за „бунта“ на Кастро продължава да е на дневен ред.

Следва дълга пауза и едва на 27 декември отново се пише за случващото се в Куба. От този момент обаче във всеки брой на вестника има изобилно количество информация; това е напълно обяснимо заради развоя на събитията в островната държава. Статията⁶ е на с. 25: „Бунтовниците на Кастро казват, че са се разположили в гр. Санта Клара“,

⁴ Poderes extraordinarios a Batista, p. 13. (30.01.2023) <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1958/12/12/LVG19581212 - 013.pdf>

⁵ Cuba; Urraía toma contacto con los rebeldes en armas, p. 13. (2.02.2023). <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1958/12/13/LVG19581213 - 016.pdf>

⁶ Los rebeldes de Fide! Castro dicen haber sitiado la ciudad de Santa Clara, p. 25. (2.02.2023). <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1958/12/27/LVG19581227 - 025.pdf>

а подзаглавието посочва: „Почти цялата провинция Лас Вийас загубена за правителството“. Ситуацията е представена така: „[...Бунтовническите сили... са обградили Санта Клара... и предсказват, че падането на столицата на провинция Лас Вийас „е въпрос на часове“ според радиоинформация.... Бунтовническият ръководител, от аржентински произход, Арнесто (вероятно е печатна грешка, защото са запознати с личността на Ернесто) „Че“ Гевара, казва, че „силите на Движението 26 юли“ са обградили гр. Санта Клара. Добави, че щабквартирата е в гр. Светия Дух, чието превземане беше обявено вчера]“. Споделя се фактът, че градът: „[...се намира само на 6 часа разстояние от Хавана]“, което трябва да ориентира географски. „[...Бунтовническото радио информира... че... Кастро контролира напълно провинция Лас Вийас, разположена в центъра на острова...“. По-нататък се уточнява, че градът Свети Дух е превзет според Кастро „[...след 2 дни обсада. Няма информация за броя на загиналите от двете страни...]“. Видимо се отделя много повече внимание на случващото се в Куба, но не се изразява директно отношение към него. Само думата „бунтовници“ и „бунтовническо“ подсказва, че Кастро е приеман за заплаха и че няма легитимност.

На следващия ден на с. 17 отново има статия⁷, доста по-обширна, за събитията в Куба, сред която е разположена карта: „Куба, перлата на Антилите, подпалена от гражданска война“ – това е първото споменаване на термина „гражданска война“, което предполага разрастване на конфликта. Заглавието на основната статия е: „Хавана е превърната във военен лагер“, а подзаглавието уточнява: „Ситуацията в Куба, погледната от Вашингтон, Ню Йорк и Флорида“. Представена е: „Хроника на Джак Фокс, чрез ЕФЕ“, от Ню Йорк. „[...Хавана, веселата столица на Куба, днес е мрачно място и всички знаци подсказват, че може би в самата столица ще има голямо кръвопролитие в близките два месеца. От едната страна е Фидел Кастро... чиято армия, формирана в началото от 2 дузини... вече достига 10 000 души.... Батиста..., който доминира на политическата сцена на страната през 17 от последните 25 години, е превърнал столицата във военен лагер... Мандатът на президента приключва на 24 февруари“, когато „ще бъде заместен от Андрес Риверо Агiero, но Кастро и останалата част от опозицията отказват да признаят валидността на изборите... и вероятно ще атакуват столицата, преди да завърши настоящият президентски мандат]“. Вестникът отново въвежда във фактите, без да дава оценка.

„[...В трите източни провинции на Куба гарнизоните, верни на Батиста, патрулират по улиците... и има постоянна заплаха от армията

⁷ La Habana está convertida casi en un campamento military, p. 17. (5.02.2023). <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1958/12/28/LVG19581228 - 017.pdf>

на Кастро. В Ориенте, провинцията, разположена на изток, бунтовниците са укрепени в планините и много собственици на захарни плантации постигат споразумение с ръководителя на опозицията... че 75% от реколтата ще бъде събрана с негово разрешение. След като реколтата е събрана, ще се плати на Кастро от 10 до 15 цента... данък. Захарта е златната кокошка на икономическия живот... и дава на страната годишно доходи от 630 млн. Половината от острова е без телефонни комуникации, защото бунтовниците са изтръгнали кабелите. Бунтовниците... овладяват пътнически самолети и отвлечат американски граждани... Батиста е принуден да мобилизира 10 000 младежи и да ги изпрати в територията на бунтовниците, след като са получили само 30-дневно военно обучение]“. Описаната картина създава впечатление за сериозно напрежение.

„[...Кубинците трябва да помолят за помощ Съединените щати, за да сложат край на борбата, която вече коства няколко хиляди живота, но както правителството на Батиста, така и бунтовниците трябва да се обединят около идеята, че е нужна някаква чужда намеса...]“. Очевидно се предлага „рецепта“ за справяне. „[...Току-що се върна във Вашингтон посланикът в Куба и според слуховете той споделя за план, подготвян от бунтовниците, в който се предвижда правителството... да обяви обща политическа амнистия и да състави коалиционно правителство, което да представлява всички лица на кубинския живот. Включвайки армията, да свика Учредително събрание и да проведе в кратък срок общи избори]“. Продължава да се говори за бунтовници, но за „Ла Вангвардия“ задълбочаването на сблъсъка е очевидно, а решението трябва да дойде откън.

„[...Комунистическата партия в Куба е обявена за незаконна, но комунистите подкрепят цялото безредие... по-малкият брат на Кастро Раул има контакт с комунистите]“. Без ясно да се посочва, това е намек, че бунтовниците имат комунистическа ориентация, което ги прави неприемливи. „[...Кубинците нямат вяра нито в политиката, нито в политиките и... познават по-лоши правителства, по-лоши от това на Батиста... Много вярват, че ген. Батиста трябва да напусне властта, но много други не вярват, че този, който ще дойде, ще е по-добър]“. Разочарованието на кубинското общество и грешките на управляващите, т.е. на „приятеля Батиста“, водят до благодатна почва за популяризиране на неприемливи идеологии.

Реакцията на властта спрямо бунта е изяснена в следващите редове: „[...Президентът... нареди изпращането на 2000 войници... за да се попречи на бунтовниците да разделят острова на две зони. Бунтовническа емисия обяви, че падането на Санта Клара... „е въпрос на часо-

ве“ и... че морската база на Сиенфуегос е „обсадена“. Правителството... обяви, че твърдението на бунтовниците, че са овладели Санта Клара, е „прибързано“, но не отрече бунтовническата декларация]. Излагат се сведения, посочват се твърдения и на двете страни, но не се заема ясна позиция къде е истината.

Напълно естествено се проследява реакцията на властта: „[...Президентът... се срещна с висшето командване и полицията... и след това публикува комюнике]“, в което са посочени конкретни кадрови размястения; споменават се имена, като този път има пояснения кой кой е. „[...Полк. Фернандес Агиро е номиниран за шеф на операциите в зоната и 2000 войници са изпратени (тази фраза се повтаря, очевидно се цели да се подчертае този факт)... да се борят срещу бунтовниците... Кубинската армия отбеляза също, че не може повече да ограничава своите операции в зони, обитавани от мирни граждани, които не участват в бунта]“. Според „[...друга заповед... военните самолети ще атакуват бунтовниците, без да се съобразяват със сигурността на цивилното население]“. С оглед на това: „[...Правителството отбеляза официално пред цивилното население на Куба, че от днес въздушните сили и наземни части ще атакуват и бомбардират всеки район, в който действат бунтовници. Твърди се, че бунтовниците търсят убежище в завзети сгради, и хората трябва да се евакуират незабавно, тъй като могат да бъдат обект на директни атаки]“. Вестникът подчертава драматизма на ситуацията и ожесточаването на военните действия. „Гражданска война“ като термин не се използва на този етап.

На 30 декември излиза статия⁸, на с. 21: „Куба: интензивна борба в провинциите Ориенте и Лас Вийас“, с подзаглавие: „Има страх, че бунтовниците могат да разделят острова на две части“. Продължават да се представят новини в развитие, а именно сраженията в провинциите Ориенте и Лас Вийас.

Чрез графично подчертаното подзаглавие: „Успехи, които си приписват фиделистите“, се подсказва недоверие към изложената по-нататък информация, в която е цитирана радиоемисия на Кастро, изброяваща конкретно завзети градове и една захарна фабрика. Изложението за други сражения и кръвопролития отново цитира емисия на „бунтовническо радио“. Поднасят се и „неофициални“ новини.

Отразен е призивът на архиепископа на Сантяго: „Вече воювахме достатъчно“. „[...д-р Перес Сорантес отправи призив да се сложи край на гражданската война, чрез писмо], което „[...казва, че битката прераства в „гражданска война“, и добавя: „Молим Всемогъщия да ни

⁸ Cuba: Se lucha intensamente en las provincias de Oriente y Je Las Villas, p. 21. (10.02.2023) <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1958/12/30/LVG19581230 - 021.pdf>

донесе мира, който толкова желаем]“. Моралният авторитет на Църквата е важен. Понятията „бунт“ и „гражданска война“ вече се смесват в текста.

На 31 декември случващото се в Куба получава значително по-голямо внимание от страна на вестника чрез три отделни статии. На с. 19, в „Бюлетин на деня: „Политически аспекти в края на годината“⁹, се съдържа преглед на важните световни събития от изтичащата година. Сред тях е: „[...кубинският бунт... който постави в много трудна ситуация... Батиста... Най-сериозно за режима е, че... контролират повече от половината територия, в която се отглежда захарна тръстика, която...]“. С инициалите „S.N.“ явно е означен авторът на материала, като това се случва за първи път; в огромната част от случаите се цитира агенция „ЕФЕ“.

Текущата информация е публикувана на с. 23: „Кубинските бунтовници влизат в Санта Клара“¹⁰; подзаглавието „Близо до Хавана вчера избухнаха взривове“ насочва и към други събития. Първият графичен акцент: „На прага на победата“, насочва бързо читателя: „[...Кубинските бунтовници твърдят, че са „отблъснали“ правителствените сили в Централна и Източна Куба и казват, че... са „на прага на победата“. Бунтовническите радиостанции казват, че революционните сили са завладели 4/5 от богатата провинция Лас Вийас... Други новини информират за победи в провинция Ориенте]“. Това е първото споменаване на „революционни сили“ като цитат, но не определението не се оспорва. Отново няма опит за намиране на достоверна информация.

Напрегнатата ситуация е представена с подзаглавието: „Ръкопашни схватки в провинция Хавана“, а текстът разказва за атака срещу военен склад. Интересно е, че първо е изложена информация, дадена от хората на Кастро: „[...говорят, че са разгромили частите на правителството в централната и западната зона на Куба]“. Посочва се, че има взривове във всички райони на Хавана.

Следва разказ за картината, виждана от правителството: „[...В... Хавана се отхвърля информацията на бунтовниците, според която последователите на Кастро са победили в различни точки на страната, но се информира, че има ръкопашни схватки около Санта Клара. Армията информира, че частите са минали в офанзива в централната зона... и отблъскват бунтовниците въпреки това, което те посочват в своите пропагандни емисии, за да „сздадат климат на безпокойство“]. Отново се откроява разминаването в сведенията, които се дават от двете страни в конфликта.

⁹ Boletín del día ASPECTOS POLÍTICOS EN EL FIN DE AÑO, p. 19. (20.02.2023). <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1958/12/31/LVG19581231 - 019.pdf>

¹⁰ Los rebeldes cubanos, han.entrada en la.ciudad de Santa Clara, p. 23. (20.02.2023). <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1958/12/31/LVG19581231 - 023.pdf>

На с. 42, при завършване на броя: „Кубинските бунтовници обявяват близкото пристигане на Прио Сокарас“¹¹. „[...Радиомисията на Фидел Кастро... информира, че кораби бомбардират Тринидад следобед и настоява пред... Червения кръст да протестира срещу атаките на това, което нарича „свободна зона“. Радио „Битка“ казва, че Прио Сокарас, „конституционният президент... ще дойде в страната... за да се присъедини към освободителните сили]“. Цензурата в Испания не е заличила думите „освободителни сили“, но те не са коментирани.

На 1 януари 1959 г. излиза статията „Кубинската гражданска борба придобива особена ожесточеност в гр. Санта Клара“¹², с подзаглавие: „Изглежда, че имат малки успехи в своята операция за разделяне на острова“. Тя е поместена на с. 23, което не свидетелства, че се отдава голямо значение на случващото се. Първо материалът проследява детайлно продължаващите сражения за Санта Клара, „[...със загинали от двете страни... няколко хиляди души, както посочват някои информации]“. Отразени са контраатака на армията и използването на танкове, авиация и кораби. Използваните думи нямат оценъчен нюанс относно неравномерността на силите, а са по-скоро сводка за военните действия.

Подчертават се властовите позиции: „[...Говорител на президентския дворец декларира, че Батиста следи непрекъснато ситуацията в Санта Клара и че шефът на Генералния щаб го информира по няколко пъти на ден за хода на операциите, които трябва да възстановят реда в Лас Вийас]“. Статията завършва с: „[...Удар срещу барута на Хавана: Група последователи на Фидел Кастро провеждат докрай смела и впечатляваща операция в сърцето на кубинската столица]“. Разказва се за ограбване на склад с експлозиви и последвалото му взривяване. Отразената подробно сцена от борбата на хората на Кастро показва, че неговите действия се оценяват като опасни.

В кратко съобщение на същата страница се посочва: „[...Еспиноса Браво е фиделист“: „Посланикът на Куба в Аржентина Еспиноса Браво отправя призив към всички кубински дипломати да се опитат да сложат край на гражданската война на острова. Според Еспиноса Браво Движението на Фидел Кастро представлява днес по-голямата част от кубинския народ и мирът може да дойде чрез заместването на Батиста с Кастро]“. Чрез подобни съобщения, които ще изобилстват в следващите дни, се показва трансформацията в Куба и в настроенията в обществото. В известен смисъл думите на посланика в Буенос Айрес може да се тълкуват и като легитимиране на последователите на Кастро. Терминът „гражданска война“ се употребява все по-често.

¹¹ LOS REBELDES CUBANOS ANUNCIAN LA PRÓXIMA LLEGADA AL PAÍS DE PRIO SOCARRAS, p. 42. (2.03.2023). <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1958/12/31/LVG19581231-042.pdf>.

¹² La lucha civil cubana adquiere especial dureza en la ciudad de Santa Clara, p. 23. (6.03.2023). <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1959/01/01/LVG19590101-023.pdf>

На 2 януари събитията в Куба минават на много по-предни страници, т.е. 4 и 5. Увеличеният обем информация, който се поднася на читателя, свидетелства за значението, което се отдава на действията на Кастро и за интереса на Испания. Заглавието на статията е „разтегнато“ на цялата с. 4. То е: „Докато бягат Батиста и неговите основни политически приятели“¹³, а отдолу, с по-големи букви: „Една военна хунта се опитва да удържи ситуацията“. Следват две уточняващи подзаглавия: „И договаря номинирането на д-р Пиедра за временен президент на Куба“; „Фиделистите“ не приемат промяната и изискват президентския пост за д-р Урутия“.

В текста се подчертава, че: „[...режимът не е победен от Кастро]“. Вече се цитира първо правителствената информация: „[...Запознати източници от кубинската столица споделят, че събитията... не са последица от това, че режимът е разгромен от последователите на Фидел Кастро, а става дума за падане на правителството в резултат от нарастващата активност на фиделистите и неспособността да се приключи с борбата, която продължава вече две години]“. Самото кубинско правителство почти признава, че е било разгромено, но това не се тълкува. Вече се използват далеч по-неутралните: „последователи на Кастро“ и „фиделисти“, а не „бунтовници“.

„[...В 6,30 сутринта... висшите ръководители на кубинската армия се събират... спешно в Кампо Колумбия, военна база в покрайнините на Хавана и... редактират прокламация... В същото време полицията в Хавана... предприема предпазни мерки срещу евентуален бунт... Полицейските сили са верни на Кантильо, военен командир на операциите срещу последователите на Фидел Кастро в... Сантяго и Ориенте... Полицията предприема мерки преди разсъмване, затваряйки... хотелите и изграждайки барикади, за да опази туристи и чужденци... сраженията продължават в... Лас Вийас, Ориенте и Камагуей. Голяма битка има в Санта Клара... и вероятно има много загинали от двете страни. Последната информация на кубинската армия показва, че тя удържа Санта Клара и че бунтовниците са изтласкани от няколко града... Фиделистите твърдят, че са постигнали големи победи, и казват, че войниците дезертират и минават на тяхна страна]“. Без да е специално подчертано, отново противоречивостта на информацията е представена, като не се заявява коя е достоверната.

В общия поток информация за важна е отчетена „Прокламацията на ген. Кантильо“: „[...Информирани източници“ (за пореден път не се посочва кои са те) „споделят, че ген. Кантильо... заяви на спешно заседание... че е поел командването, за да „спаси страната, слагайки

¹³ MIENTRAS HUYEN BATISTA Y SUS PRINCIPALES AMIGOS POLÍTICOS Una Junta Militar trata de prolongar la situación, p. 4 - 5. (20.03.2023). <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1959/01/02/LVG19590102 - 004.pdf>; <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1959/01/02/LVG19590102 - 005.pdf>

край на... борбата, която коства вече толкова много жертви“. Кантильо, в призив към висшето командване да го подкрепи... каза, че „голяма отговорност падна върху плещите ми и върху Вашите“. Ген. Кантильо изброи имената на хората, които са напуснали страната, и каза, че някои генерали и други висши офицери са подали оставка]. Промяната във властта и начинът, по който се случва тя, са важни за испанските управляващи и испанското общество, защото стабилността на острова е нещо, на което те държат.

Позицията на бунтовниците е отразена веднага след това с фразата: „[...Фиделистите никога няма да приемат Хунтата]“. Вестникът се позовава на: „[...Ернесто Бетанкур, агент във Вашингтон на Фидел Кастро]“, според когото „[...фиделистите“ никога няма да приемат Хунтата, която е поела управлението... когато Батиста напусна страната. Според него тази Хунта няма истинска власт и „единственото временно правителство, което Кастро би могъл да приеме, е това на д-р Урутия“. Добави, че Урутия е бивш магистрат от Сантяго, който сега се бори на страната на „фиделистите“. Коментирайки новините за напускането на Батиста, Бетанкур казва: „Това е началото на края. Победата е сигурна“. Къде и кога обаче са произнесени тези думи, не става ясно.

В следващата информация обаче вече се цитира източник: „[...Карлос Диад, личен представител в САЩ на д-р Мануел Верона... декларира пред „Юнайтед прес“, че конституираната Хунта е най-доброто решение при тези обстоятелства. Диад... добави, че Хунтата ще бъде „мост към бъдещето“, и изрази надежда, че Хунтата ще свика избори възможно най-скоро, според... Конституцията. Също така, че очаква Хунтата да отправи призив към Фидел Кастро да сложи оръжие, докато се проведат изборите. Попитан дали смята, че Хунтата е хитрина, използвана от Батиста, Диад отговори: „Не вярвам, защото ръководителите на Хунтата са опоненти на Батиста. Това може да означава... нещо подобно на държавен преврат от Хунтата]“. Чрез пресата Испания започва да се разграничава от „приятеля“ Батиста и да приема новото управление на Куба, каквото и да е то в конкретния момент.

Напрежението в столицата е представено чрез статията: „Заплаха за профиделистка обща стачка“, а изречението: „[...Кубинците унаха за оттеглянето на Батиста от американски радиоемисии]“, звучи сензационно, но напълно отговаря на фактите. „[...В кръговете, тясно свързани с „фиделизма“, се обявява, че Фидел Кастро ще пристигне в Хавана в... 2 часа през нощта местно време – заедно със съдия Урутия... Формиран е граждански комитет за посредничество, който трябва да изработи формула, която да сложи край на гражданската война]“. Все по-често се говори за гражданска война и в този контекст се спомена-

ва за „много жертви от двете страни“. Кастро вече не е „бунтовник“, а „ръководител на „Движението 26 юли“, т.е. той се превръща в партиен лидер, а не узурпатор.

Разминаванията в информационния поток са изведени на преден план чрез подчертано графично изречение: „Противоречиви военни новини“, а изложеният текст доказва твърдението: „[...Източници сред последователите на Фидел Кастро споделят, че... Ернесто Гевара... е заявил, че кубинската армия е изпратила нова част от Матансас и че на неговите хора вече им е невъзможно да се борят. Тази информация... потвърждава изявлението на кубинската армия... че е на път да разгроми съпротивата в Санта Клара... В комуникето на Генералния щаб... се казва, че... има ожесточен сблъсък и загуби и от двете страни]“. Често кръвопролитията се подчертават.

Свидетелство, че случващото се в Куба е обект на сериозен интерес в Мадрид, е, че статията продължава на следващата с. 5. Отделя се специално внимание на новите управляващи в Хавана: „[...Д-р Густаво Куервос Рубио... е номиниран за премиер. Временният президент Карлос де Пиедра потвърди, че е поел президентството според конституционните предписания, „в случай на оставка на президента“, и добави, че са установени контакти с „бунтовниците“, за да започнат мирни преговори. Каза, че е сигурен, че „фиделистите“ ще приемат „спиране на огъня“. „Убеден съм в патриотизма на революционните ръководители. Правителството вече е наредило спиране на огъня...]“. Имплицитно се подсказва кой би бил виновен за продължаваща гражданска война, която би довела до още жертви: „[...Все още има съмнение, че фиделистите ще се съгласят да преговарят при други условия освен техните. Заплашват с обща стачка, ако президентският пост не бъде поет от съдия Урутия веднага. Междувременно ситуацията в Хавана вече е критична]“.

Втората статия на с. 5 „Д-р Прио Сокарас предлага да се върне веднага в родината си“¹⁴ представя нова информация: „[...Бившият президент Прио Сокарас обявява, че ще тръгне този следобед... за Куба, за да окаже помощ при формирането на ново правителство]“. Той: „[...декларира, че първата крачка към бъдещето е направена от Гражданския фронт, заедно с основната група врагове на Батиста, сред които Движението „26 юли“, и че всичко трябва да завърши с пълна победа]“. Приема се, че Батиста вече не е фактор в Куба, няма нито дума в негова защита.

В нова статия „Изцяло конституционна промяна“¹⁵ по-ра-

¹⁴ El doctor Prío Socarras se propone regresar inmediatamente a su patria, p. 5. (8.4.2023). <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1959/01/02/LVG19590102 - 005.pdf>

¹⁵ Las turbas se entregan al pillaje y la destrucción en el centro de La Habana, p. 5. (9.04.2023). <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1959/01/02/LVG19590102 - 005.pdf>

но изложена информация е потвърдена чрез коментар от Лондон. „[...Д-р Гарсия Велес, съветник в кубинското посолство, каза, че Конституцията... предвижда ръководителят на Върховния съд да поеме властта, в случай че президентът напусне поста. Новини... от Хавана казват, че ръководителят на Върховния съд д-р К. де Пиедра е номиниран за временен президент и кубинският съветник... казва, че това назначение е напълно според Конституцията...]“. Обръща се внимание на спазването на закона.

Насилието в Хавана е обект на подчертан интерес: „Предвидена трагедия: сблъсъците се изострят и са в центъра на Хавана“. Чрез подзаглавието на статията: „Митинги, удари срещу хотели и казина, седалища на авиокомпаниите – сред тях „Иберия“ и т.н.“, се акцентира на посегателството върху собственост, включително испанска. Сцените са почти апокалиптични: „[...стотици хора нападнаха хотел „Севиля Казино“, който беше разрушен. Силите на Революционната милиция стреляха във въздуха, за да разпръснат тълпите, но не успяха... Навсякъде има знамена и символи с червен и черен цвят на Движението 26 юли...]“. Сцените на насилие трябва да подчертаят сериозността на ситуацията.

Финално на с. 38 се отразяват събития при „закриване на броя“. Това трябва да е съвсем актуална информация, с оглед на динамиката на ситуацията, но новините не са добри: „[...Ръководителят на „Движението 26 юли“... отхвърли тази нощ предложението за мир, отправено от управляващата Хунта, която поема властта. В радиоемисия Фидел каза, че неговите сили ще продължат операциите по всички фронтове. „Режимът на Батиста падна заради последните... удари – и добавя: – Не се доверявам на никого, нито ще позволя някой да ни излъже]“. Фидел Кастро е отговорен за продължаващия конфликт, защото: „[...Заплашва да превземе Сантяго с удар. Продължава борбата в Куба въпреки заповедта за спиране на огъня... Фидел Кастро отправи ултиматум по радиото към гарнизона на Сантяго... в който каза, че ако не се предаде до 18 часа местно време, неговите сили ще превземат града. „Войната не е приключила – казва ултиматумът на Фидел, – защото убийците все още са въоръжени.“ В своето обръщение към населението на Сантяго... революционният ръководител добави: „Разчитаме на Вашата подкрепа и Ви молим да парализирате града. Всички трябва да напуснат своята работа...“. Бунтовниците продължават атаките срещу редица градове, Кастро е дал разпореждане „да не спира огънят по никаква причина и да се стига до примирие с въоръжените сили само когато се предават“. „Военните операции – добавя – трябва да продължат срещу въоръжените сили на Хавана, които се съпротивляват (обръщайки се към чле-

новете на Военната хунта). Докато те не се предадат безусловно, няма да има мир]“. Кастро вече не е бунтовник, а революционер.

Промяната в отношението на вестника става видима в следващите редове: „[...Кубинското посолство в Париж се постави на страната на ръководителя на Движението 26 юли... тази нощ. В декларация за пресата... посланик Ектор де Аяла казва, че революцията на Фидел Кастро „представлява истински идеал за свобода и демокрация, който кубинският народ винаги е желал“. Добавя, че предлага да се поиска от френското правителство признаването на... Мануел Урутия]“. Внушението е ясно: Кастро трябва да бъде приет и признат като властови фактор в Куба.

На 3 януари, на с. 3, на почти цялата страница горе е челното заглавие „Куба: пълен успех на Движението на Фидел Кастро“¹⁶. Има няколко отделни статии, първата от които е: „Бюлетин на деня: „Предвиденият финал“. Това е обзор на случилото се до момента, а единствената нова информация е: „[...Фидел Кастро обвини ген. Кастильо, че не е изпълнил тайните споразумения, които са договорени с него...]“.

Следващите редове очертават основните проблеми на страната: „[...Фидел Кастро и неговите хора имат пред себе си трудна задача. Известно е, че основният проблем на страната е икономиката: много богата, но изключително едностранчива. Реколтата от захарната тръстика е тази, която определя всяка година бедността и богатството...: ако САЩ, практически единственият клиент, купува и плаща добре, в Куба има пари; ако не купува или не плаща добре, тогава е лоша година. Една от точките на програмата на „фиделистите“ (това е първо споменаване на политически позиции) се състои в опит да се избегне тази ситуация чрез индустриализация и многообразие от култури, нещо, което плодородието на прекрасния остров прави възможно. Всичко ще зависи... от уменията, които фиделистите имат при решаването на политико-икономическия проблем. Ако тръгнат да решават проблема, изправяйки се срещу САЩ, ще създадат ситуация, непредсказуема за тях самите. Ако го направят със съгласието на САЩ, може да ги изкара демагози... Във всеки случай, съдбата на Куба е в ръцете на младия и смел ръководител... който се закле да не си бръсне брадата, докато не победи своя враг Батиста]“. Последната пикантерийна информация е рядкост за текстовете на „Ла Вангвардия“, но материалът прави реалистична оценка на сложността на ситуацията.

Статията „Д-р Урутия обявен за временен президент на Републиката, в Сантяго“, с две подзаглавия: „В Хавана висшето командване на

¹⁶ <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1959/01/03/LVG19590103-003.pdf>, p. 4. (20.04.2023)

армията преминава към „фиделистите“ и „Победилите части започнаха вчера привечер да навлизат в столицата“, е разположена на две поредни страници. Изключително подробно са представени действията на Фидел Кастро и неговите последователи от предишния ден: прокламирането на Мануел Урутия за временен президент, неговата реч в Сантяго, както и словото на Кастро с лозунга: „Накрая дойдохме“, обявяването на Сантяго за временна столица, установяването на контрол върху армията от полк. Баркин, близък на Кастро, стачката в Хавана. Констатира се, че столицата вече е спокойна след сблъсъците. Сред новините попадат още пристигането на Прио Сокарас, освобождаването на политически затворници, продължаващите бягства на приближени до Батиста и влизането на фиделистите в Хавана след сблъсъци.

Очевидно Батиста вече не е важен, защото едва в края на статията са посветени няколко реда на негово изявление от Доминиканската република: „[...Ген. Батиста, който изостави Куба... заяви, че е бил свален от последователи на Фидел Кастро, защото... неговата армия не може да води партизанска война. Добави, че когато фиделистите са започнали да се бият с армията в открито поле, вече е можело да го направят, защото... техните оръжия са по-добри от тези на редовната армия. Батиста посочи, че ако войната продължи, „саможертвата би била голяма и загубите на живот по-големи. „Заради това – добави той – реших да напусна управлението“].

На с. 5 е публикуван материалът „Пред революцията в Куба“ с автор Анхел Суника, в рубриката „Ла Вангвардия“ в Ню Йорк“, с уточнението, че това е „Хроника“ на редактор на вестника. Започва с описание на ситуацията след падането на Батиста: „[...След хаоса, който следва всяко насилствено оттегляне на диктаторски режим, Куба изживя часове на изключително напрежение, прелюдия към една революция, която, започната от група, на която не се отдаваше значение, завърши с вземането на властта от нея. Ако нещо трябва да се спомене за диктатора... Батиста... е, че не оцени от самото начало реалната сила на Кастро и неговите хора, оставяйки ги да пораснат в мнението на кубинците, докато формират истинска опозиция...]“. За първи път се споменава, че Батиста е бил диктатор, което показва стремеж за разграничение от него; същевременно е критикуван, че е бил недалновиден.

Повтаря се, че Урутия е поел президентския пост, като за него вече има положителна оценка: „[...Д-р Урутия е много уважаван човек... идеалист, и изразява... несъгласие с насилието]“. Объркването в Куба се подчертава: „[...консервативните сили на Куба, дори много от тях срещу самия Батиста, не са привърженици на Кастро...]“, защото не приемат предвидените в неговата програма реформи, „[...чужди на

икономическата реалност в острова и екстремистки, който тревожи тази група]“.

Подчертават се американските икономически интереси: „[...Вашингтон разглежда днес извънредно подробно развитието на събитията. Икономическите вложения на Америка в Куба са огромни. В определени аспекти представляват този икономически империализъм, който минимализира облика на американските републики. Само една компания... е инвестирала капитал от 221 млн. в Куба...]“. По-нататък се изяснява какво точно тревожи американския бизнес: „[...национализацията на индустрията и захарните плантации, най-голямото богатство на Куба, което принадлежи на САЩ... аграрна реформа, която ще разпреди земята между селяните с определени бонуси за собствените, разпределението от 3% на всички печалби на кубинската индустрия сред работниците. Обширна програма за електрификация и строежи са други точки от програмата на г-н Кастро... Също така не трябва да се забравя, че Вашингтон не гледа положително, както консерваторите, на национализацията на онази част от богатството, което, както в други латиноамерикански държави, се намира в техни ръце... Тук се говори много как Кастро винаги носи със себе си портрет на Рузвелт, заедно с екземпляр от Монтескьо... Кастро е партизанин с интелектуални заложби]“. Посочени са любопитни детайли за личността на Фидел Кастро, много рядко има такива.

„Как е възприета кубинската революция по света“ е още един материал¹⁷, на с. 5, в броя от 3 януари. Първото впечатление е, че вече категорично се употребява думата „революция“, но „светът“ се свежда до Великобритания, защото е цитиран само „представител на Форин офис“, според когото: „[...ситуацията в Куба продължава да е „объркана“ и няма официални доклади, които да посочват, че собственост или животът на британски поданици са заплашени]“, защото елитът на Куба не вярва, че „[...режимът на Кастро ще предприеме извънредни икономически мерки, като национализация в голям размер, защото кубинската икономика не може да рискува]“. Това означава, че няма заплахата и за испанска собственост на острова и че Промяната ще бъде само личностна.

На същата с. 5 има още един материал: „В Куба се случи нещо“¹⁸. Самото заглавие показва, че събитията в Куба не са осмислени. Пояснява се, че това е „Хроника, Лондон, 2 часа през нощта“. Отново се представя информация, която не е получена посредством собствени източници. Прави впечатление първият графично оформен акцент:

¹⁶ <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1959/01/03/LVG19590103-005.pdf>. (15.05.2023).

¹⁷ La Bosa, Tristan. EN CUBA HA PASADO ALGO, p. 5. (21.05.2023). <https://hemeroteca-paginas.lavanguardia.com/LVE07/HEM/1959/01/03/LVG19590103-005.pdf>

„Последният тост“, лиричен по своя смисъл. Подчертава се положителното значение на постъпката на избягалия президент: „[...Батиста подаде оставка, за да спре гражданската война и за просперитета на Куба...]“.

Отразени са продължаващите сражения, които тревожат Испания: „Малко хора... знаеха какво точно се случва... в Санта Клара, където 1500 души напредваха къща по къща под огъня на новите оръжия, които правителството току-що получи от Европа“. Това е първото споменаване откъде получава оръжие кубинското правителство. Като „изненада“ е представено: „[...30 леки танка и 100 картечници от Италия са доставени преди дни в пристанището на Хавана и с тях, заедно със самолети, се очаква да се разгромят бунтовниците... Победата е чакана от Батиста и считана за сигурна от европейските и американското правителства. Заради това никой не се изненада, когато правителството обяви, че „фиделистите“ са претърпели сериозни загуби и че бунтът е почти потушен]“. За първи път се споменава за международна подкрепа за правителството на Батиста. Следващото изречение обаче преобръща „сюжетната“ линия: „[...Истината е точно обратната... правителството губи в... Лас Вийлас, която... е в ръцете на Фидел Кастро]“. Загубата е неочаквана и нежелана дори за Испания.

Детайлно е описано бягството на Батиста, който очевидно е познатото лице, защото е представен портрет на Фидел Кастро: „[...е роден на 13 юли 1927 г. в Маяри, провинция Ориенте]“. Това обаче не е напълно верен факт, защото той е роден през 1926 г., а родното му място е Биран. Останалите биографични данни обаче не са сгрешени. По-нататък ретроспективно, но напълно достоверно се разказва за историята на „Движението 26 юли“. В тези редове обаче няма нито дума каква идеология изповядва Фидел Кастро, и по-конкретно какви са неговите политически пристрастия.

Графично оформеното подзаглавие „Развързката“ представя финалните епизоди от борбата: „[...Кастро концентрира своите атаки в захарните и тютюневите райони на острова и неговите основни цели са пристанищата, през които тези продукти се изнасят... Никой извън Куба не знае точно за военните събития, случили се на острова през последните седмици, и новините за скорошните движения на „фиделистката“ армия се приемат със смесица от изненада и недоверие. Развързката е пред очите на всички]“. Това е една от малкото статии, която е „авторска“, но каква по смисъл и значение е развързката, не става ясно.

Ако през декември 1958 г. събитията в Куба се отразяват като

нещо маловажно, през новата 1959 г. интересът вече е огромен заради падането на „приятелския режим на Батиста“. Разбира се, това се дължи на много фактори – историческото минало, близостта и фактът, че в новата ситуация може да бъдат застрашени чужди икономически интереси и собственост, в частност испански.

Поднесената информация не е от „първа ръка“, само от време на време се посочва неин източник, често се използва чужда преса, което не говори за професионализъм. От друга страна, винаги се посочва в кой ден и къде са се случили събитията. Географските маркери трябва да представят по-пълна картина на читателя.

Прави впечатление, че рядко се споменават Че Гевара и други сподвижници на Кастро, фокусът е насочен към него. Връзката с лявото е през Раул Кастро, но той е важен само дотолкова, доколкото е близък с Комунистическата партия. Първоначално са бунтовници, „фиделисти“, а едва накрая започва да се говори за „революционери“ и „революция“, без да се посочва какво точно стои зад нея. Всъщност в първите дни на януари 1959 г. за „Ла Вангвардия“, а и за целия свят е загадка какво точно се случва в Куба.

THE CUBAN REVOLUTION (JANUARY 1, 1959) THROUGH THE EYES OF THE SPANISH NEWSPAPER “LA VANGUARDIA”

Assoc. Prof. Gergana Aleksieva, PhD
Sofia University “St. Kliment Ohridski”

Abstract: Spain and Cuba have a common historical past, complicated relations in the first half of the 20th century and friendly relations in the 1950s. Madrid closely monitors developments in Cuba and, on the other hand, is categorically against left-wing rule in any Latin American country.

The article traces the attitude of the Spanish newspaper “La Vanguardia” to what was happening on the Caribbean island in December 1958 and early January 1959 and how it was received in Spain.

Keywords: Fidel Castro, Cuba, Cuban Revolution, Fulgencio Batista, “La Vanguardia”

Доц. д-р Гергана Алексиева

Катедра „Нова и съвременна история“

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Бул. „Цар Освободител“ № 15

E-mail: gery_al@abv.bg